

ШИРОКОМАЩАБНИ ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ В ОБЛАСТТА НА СВОБОДАТА, СИГУРНОСТТА И ПРАВОСЪДИЕТО

Стефчо Банков, Ангел Калайджиев
Югозападен университет „Неофит Рилски“

Абстракт: В съвременното дигитално общество гражданите на Европейския съюз са изправени пред среда на сигурност, характеризираща се с постоянно променящи се заплахи. Глобализацията, свободното движение, както и цифровата трансформация, стимулира иновациите и растежа. Всичко това е неразривно свързано с повишаване на наличието на зловреден софтуер, кражбите на данни, трансфер на парични потоци, което от друга страна е свързано с пране на пари. Трансферирането на огромните по своя мащаб финансови потоци придобити от престъпна дейност и използването им за финансиране на тероризъм, екстремизъм или сексуално насилие над деца, респ. жени представляват заплаха за гражданите и Европа като цяло.

Ключови думи: Корупция, публична администрация, превенция, социум, заплахи и възможности на глобализацията, наказателно право, наказателен процес, касационна инстанция, нормативна уредба, отстраняване на допуснати нарушения, защита на правата и интересите на гражданите.

LARGE-SCALE INFORMATION SYSTEMS IN THE AREA OF FREEDOM, SECURITY AND JUSTICE

Stefcho Bankov, Angel Kalaydzhiev
South-West University “Neofit Rilski”

Abstract: In today's digital society, European Union citizens face a security environment characterised by constantly evolving threats. Globalisation, free movement as well as digital transformation are driving innovation and growth. All this is inextricably linked to an increase in the presence of malware, data theft, money transfer, which, in turn, is linked to money laundering. The transfer of financial flows generated by large-scale criminal activities and their use to finance terrorism, extremism or the sexual abuse of children and women pose a threat to citizens and to Europe as a whole.

Keywords: Corruption, public administration, prevention, society, threats and opportunities of globalisation, criminal law, criminal process, cassation instance, normative regulation, elimination of admitted violations, protection of the rights and interests of the citizens

С напредването на информационните технологии и развитието на технологичните процеси, се откриват нови възможности за ефективен контрол на външните и вътрешните граници на Европейския съюз. Поради тази причина, мениджмънтът в информационното

пространство, трябва постоянно да се оптимизира, да намира нови начини за осъществяване на функциите и принципите на управлението в отговор на кризи.

В миналото информационните технологии не се разглеждаха като стратегически за организациите, тъй като основното усилие при тяхното въвеждане и търсеният с това ефект се свеждаха до механизирани и автоматизирани на поддържащи за организациите функции, като изплащане на заплати, счетоводна отчетност, складова наличност и др. Целта на автоматизирането обикновено бе насочено към подобряване на ефикасността, тъй като компютърните системи се използват за подобряване и ускоряване на канцеларските дейности, като по този начин се намаляваше броят на необходимите за изпълнението на задачите хора и цената на осъществяваните дейности. Ефективността на тези дейности бе локална и ограничена до една определена част на организацията, без основно въздействие върху развитието на организацията.

През този период организациите основно насочваха вниманието си към това, дали подобна автоматизация на процесите може да се постигне навреме и без преразход на средства. Основният мениджмънт на изпълнението на подобни проекти бе в ръцете на служителите в ИТ отделите, които решаваха – след консултации с функционалните мениджъри - кои функции да се автоматизират, как да се автоматизират и как да се имплементират. Т.е. участието на ръководството на компанията при изграждането на информационни системи бе незначително, което се предопределяше от незаинтересоваността им за постигане на подобна автоматизация на обичайно повтарящи се за организацията дейности.

Ситуацията сега е много различна и ние, давайки се сметка за това, следва да разкрием причините за настъпилата промяна. Идентифицирани са три причини, които дават основание да считаме или по-скоро да сме убедени, че висшите мениджъри трябва плътно да са въввлечени в планирането и изграждането на информационни системи – което на практика означава признаване на техния стратегическия характер:

Информационните системи въздействат върху стратегическите въпроси. Ако тези системи могат да подобрят или загубят конкурентната мощ на организацията и ако те могат радикално да променят пазарния дял, тогава висшият мениджмънт не може да гледа на тях само като на технически дейности;

Информационните системи са в сърцевината на бизнес процесите. Много организации не могат вече да функционират без информационни системи – например банкови и застрахователни институции, правителствени и неправителствени организации. Много бизнес процеси се промениха значително чрез използването на информационни системи – например покупката и продажбата на акции;

Управлението в информационните технологии представлява организационна и функционална система, която е гъвкава и отворена за обмен и споделя своите ефекти със среди, които са вътрешни или външни за организацията. Следователно е възможно да се зададат неелектронни функции за управление в рамките на съвременните ИТ средства и техники, тъй като те са повлияли изключително върху контекста на процеса на управление в неговата нормална форма.

Съвременните тенденции в разработването и предлагането на програмни продукти и информационни системи се характеризират с непрекъснато увеличаване на техния обхват и приближаване все повече към нуждите на потребителите. Всяко следващо поколение

информационни системи и технологии притежава все по-големи възможности и компетенции спрямо изискванията на нуждите на потребителите.

На база казаното дотук можем да дефинираме управлението в информационните системи като постоянно развиваща се система за преобразуване на данни от различни източници в информация и представянето ѝ в подходяща форма за ръководителите от всички равнища, и във всички функционални дейности на организацията с цел тяхното подпомагане за вземането на навременни и ефективни решения, при планирането, управлението и контрола на дейностите при кризи, за които те са отговорни.

Правото на Европейския съюз (в тесен смисъл) представлява синтез от правни норми, които формират самостоятелна и специфична система. Тази правна система се характеризира с две взаимно свързани основни характеристики – интернационална и наднационална. Това се обяснява с едновременното действие на договорите, на които се крепи ЕС, които, от една страна, създават една международна организация с елемент на международно договаряне, от друга страна обаче, създават нов правен ред в уреждането на отношенията помежду си, който е супранационален – подобен на държавния, но без да е такъв сам по себе си. Националните правни системи на държавите-членки имат подчинено спрямо него положение, а неговите норми поражда права и задължения както за самите държави, така и в определени случаи за лицата (при непосредствено действие), независимо дали съответната държава-членка е съгласна с това (при гласуване с мнозинство).

Правото на ЕС съставлява обособена нормативна уредба, различна от международното право и интегрирана в правните системи на държавите членки. Нормативната уредба на Съюза се основава на автономни правни източници. Различното естество на тези източници налага въвеждането на йерархия сред тях. На върха се намира първичното право, съставено от Договорите и от общите принципи на правото, последвано от международните договори, сключени от Съюза, и от производното или вторично право, основано на Договорите.

Източниците на правото на Европейския съюз представляват интерес за правната теория. Те са проекция на различните нива на проявление на правната система на Съюза – това са различни нива на правотворчество и на правоприлагане, в крайна сметка, това са различните нива на управление в Съюза.

Правотворчеството в ЕС се проявява на следните равнища:

- правотворчество от държавите-членки – чрез съчетаването на взаимната им воля се постигат договорености на международно междуправителствено ниво. Тази воля се възплъщава в международен договор. Така се поставят първичните норми в отношенията между тях по повод създаването и функционирането на ЕС. Те могат да имат различен предмет: създаването на международната организация ЕС, изменението на правния ѝ режим, присъединяване на нови държави към него, прекратяване на членствени правоотношения с оттегляща се държава, създаване, изменение или прекратяване на специфични отношения с други държави и международни организации.

- правотворчество от институциите на ЕС – изразява се в едностранно волеизявление на овластен по силата на учредителните договори орган на управление на ЕС, с което се създават правила за поведение на субектите на правото на ЕС. Институциите на Съюза разполагат с ограничена компетентност – тя е в границите на предоставената компетентност от държавите-членки на Съюза и се заключава в упражняването на посочени в основните

договори правомощия. Те включват възможността за приемане на мерки по прилагане на договорни разпоредби. Поради това тези мерки представляват съвкупност от вторични правила, които винаги имат правно основание в първичното правило в съответния договор. Мерките добиват формата на регламент, директива, решение, препоръка или становище (чл. 288 от Договор за функционирането на ЕС). За да породят правни последици формата им трябва да е на регламент, директива или решение.

- правотворчество в държавите-членки – то се изразява в приемане на правила от компетентни органи в държавите-членки (на държавно, регионално или местно равнище) по прилагане на правилата в договорите или в актовете на институциите на ЕС. Поради това, че тези органи представляват трето равнище, можем да определим правилата, които те приемат, като теоретични. Това е условно определяне, тъй като могат да бъдат приемани актове на държавно равнище, които да прилагат норми на основните договори на ЕС и в този случай реално вътрешната норма ще представлява вторична, производна от първичната³⁵.

В литературата липсва ясно определен подход към източниците на правото на ЕС. Независимо от усилията на множество автори, като че ли винаги се стига до представяне на актовете на ЕС – така системата, която предлагат представлява система на актовете на Съюза, а не система на източниците на неговото право.

От българските автори Жасмин Попова говори за това, че „системата от източници на правото на ЕС включва първичното и производното право на ЕС”³⁶ като по този начин смесва системата на източниците със системата на правото на ЕС. Авторката също споменава, че могат да се използват и други критерии, като напр. писани и неписани, основни или второстепенни.

Орлин Борисов също прилага подобна схема – той говори за писано и неписано право. Писаните източници той разделя на значими и „недотолкова важни”. Той споменава за „актовете, съставляващи т.нар. първично право” и „вторичното (или т.нар. производно) право е друг писан източник”³⁷, с което отново се смесват източниците и нормите.

Атанас Семов изброява възможни критерии за систематизация, но разгръща изследването си върху класическото деление на първични и производни източници³⁸. Цялостната система, която предлага, той включва писани и неписани източници, всяка от тези категории подразделена на вътрешни и външни източници. Писаните вътрешни източници подразделя на първични, производни и други производни източници.

От чуждестранните автори П. Матисен съчетава източниците на правото с приложимото от Съда на ЕС право. Поради оригиналния подход, ще го представим изцяло:

„1. Съдът следва да прилага:

- (а) разпоредбите на настоящия договор и правните актове, издавани от институциите;
- (б) конвенциите, по които Общността е страна;
- (в) обичайното право на Общността;
- (г) основните принципи на правото на Общността;

³⁵ Коларов, Е. Систематизация на източниците на Правото на Европейския съюз, В: Научни трудове на Русенския университет, 2011, Т.50, Серия 7, с. 69.

³⁶ Коларов, Е. Систематизация на източниците на Правото на Европейския съюз, В: Научни трудове на Русенския университет, 2011, Т.50, Серия 7, с. 69.

³⁷ Борисов, О. Право на Европейския съюз. С. 2000, стр. 39.

³⁸ Семов, А. Система на източниците на правото на Европейския съюз. С.2009, стр. 28.

(д) националното право на държавите-членки.

2. В случай на препращане към международното право, Съдът следва да прилага чл. 38, ал. 1 от Правилника на Международния съд на Обединените нации.

3. Като спомагателно средство при определяне на приложимото право, Съдът може да използва решенията на международни трибунали, на Общността и доктрината³⁹.

М. Хердеген⁴⁰ сравнява степенуването на нормите на правото на ЕС с това на вътрешното право. Той обаче говори за първичното право като договорите на Съюза и за вторично право – актовете на институциите.

На първичното и вторичното право акцентират и А. Харач, Кр. Кьониг и М. Пехщайн⁴¹. Тяхното съдържание те търсят в договорите и в актовете на институциите.

Р. Щрайнци недвусмислено подчертава, че „първичното право на ЕС и ЕО се състои от различни правни източници”, които източници той по-нататък изрежда. Вторичното право авторът представя чрез „каталог на актовете”. Той използва и понятието третично право, производно от вторичното⁴².

Т. Оперман представя подобна система чрез разделянето на общностното право от „междуправителственото право”⁴³ на втория и третия стълб на ЕС. В рамките на общностното право системата е отново на първично и вторично право, представена чрез съответните актове. П. Крейг и Гр. Де Бурка не обръщат внимание на проблема с източниците на правото на ЕС. Въпреки това те правят пространно представяне на отделните актове. Актовете на институциите те определят като „инструменти”⁴⁴.

Договорите, както и общите принципи, се намират на върха на нормативната йерархия (първично право); след влизането в сила на Договора от Лисабон, същата стойност има и Хартата на основните права Международните споразумения, сключени от Европейския съюз, са подчинени на тях. На по-ниско равнище се намира производното право: то е валидно само при условие, че отговаря на правните норми от по-високо равнище.

Правото на ЕС представлява система от правни норми. Тези правни норми се извличат от различни източници. Източниците на правото на ЕС биват категоризирани по различен начин – напр. на “външни” (международните споразумения) и “вътрешни” (основните договори, общите правни принципи, актовете)⁴⁵. Те могат да бъдат разделени на “специални” и “общи”.

Специалните източници на правото на ЕС представляват всички онези правни извори, които принадлежат единствено към правната система на съюза. Такива са договорите и издаваните въз основа на тях актове на институциите, както и решенията на съда (в определени случаи). Източниците, от които се извличат правни норми, които се включват в правната система на съюза, но не принадлежат оригинерно на него, могат да се обозначат като общи. Такива са международните договори, общите принципи на правото, обичайното право.

³⁹ Матисен, П.С.Р.Ф. Европейско право. Въведение. С. 2007, стр. 168.

⁴⁰ Herdegen, M. Europarecht. Munchen 2005, p. 142.

⁴¹ Haratsch, A., Ch. Koenig, M. Pechstein. Europarecht, Tubingen, 2006, p. 129-131.

⁴² Streinz, R. Europarecht. Heidelberg 2005, p. 137, 138, 145

⁴³ Oppermann, T. Europarecht. Munchen 2005, p. 138, 139.

⁴⁴ Craig, P., G. De Burca. EU Law. Text, Cases and Materials. OUP 2008, p. 82.

⁴⁵ Shaw, 2001, p. 240

Преамбюлт на Договора за създаване на Европейската общност от Рим (1957г.) определя като основна цел на европейската интеграция непрекъснато подобряване на условията на живот и работа на европейските граждани, икономическото и социалното развитие и премахване на бариерите, които разделят Европа.

Интеграцията в областта на вътрешните работи и правосъдието не е предвидена в Договора за Европейската общност. Въпреки това държавите-членки решават, че свободата на предвиждане изисква да се осигури на всички еднаква защита и достъп до правосъдие, навсякъде в ЕС. Постепенно чрез последователни изменения в учредителните договори, въведени с Единния европейски акт, Договора за Европейски съюз (Маастрихт), Договора от Амстердам се създава зона на свобода, сигурност и правосъдие.

Договорът за ЕС, подписан в Маастрихт на 7 февруари 1992г., установява, че европейската интеграция придобива хуманни измерения. Институтът на европейското гражданство се разширява с три нови права: 1/ Свободно движение (преди това правото се отнася главно за работещите); 2/Право на установяване; 3/Активно и пасивно избирателно право за Европейски парламент.

Осъзнатата необходимост от съвместни действия в областта на правосъдието и вътрешните работи довежда до институционализиране на сътрудничеството в Договора от Маастрихт. По този начин сътрудничеството се разширява до следните области: бежанци, имиграция, контрол по външните граници на ЕС; наркотици; международна измама; защита на личните данни; гражданско и наказателно правосъдие; митническо сътрудничество; полицейско сътрудничество, най-вече по отношение на международната престъпност и тероризма. Сътрудничеството в единната институционална рамка на ЕС позволява по-хармонизирани и ефикасни действия.

Едновременно с развитието на общностното право някои от държавите-членки проявяват по-голяма активност по отношение на практическото реализиране на правото на свободно движение и установяване. Те се стремят към установяване на обща територия без вътрешни граници. Един от най-видимите елементи от политиките на Европейския съюз в област правосъдие и вътрешни работи е инкорпорирането на достиженията на правото от Шенген в правната и институционална рамка на ЕС. Изграждането на Шенгенското пространство се превръща в европейски приоритет, целящ изграждане на единна зона на свобода, сигурност и правосъдие.

Определянето на границите и правилата за тяхното преминаване, спада към изключителната компетенция на националните държави. Възможността за регулиране на границите обезпечава защитата на суверенитета на държавите и тяхната вътрешна сигурност. Предоставянето на пълномощия на такова ниво и преходът към единни стандарти изисква наличието на акт от висок ранг за извършване на първите крачки в полза на отказа от такъв суверенитет. Затова в основата на шенгенските правни актове стоят договори, приети на международно равнище.

До голяма степен самото приемане на международните договори, които обхващат тази сфера следва да не противоречи на международното право, при това част от нормите на международното право стават вътрешни за шенгенското законодателство.

Сами по себе си шенгенските актове като вид международни договори не представляват единно цяло. Те може вътрешно да се разграничат според размера на своята значимост. Основното ядро образуват договорите, които представляват основата на

шенгенските актове. Това са, преди всичко, първото и второто шенгенско споразумение. Условно можем да ги назовем - учредителни. Тези актове, приети на високо равнище се отнасят до общия статус на всички страни-членки на ЕС.

Когато правим характеристика на шенгенските актове на съвременния етап трябва да отчетем обстоятелството, че в тяхната основа са заложени два вида правни системи. Първата система разглежда шенгенските разпоредби, като актове, с възможност непосредствено да реализират заложената правна материя в шенгенските споразумения. Според втората система ключовата роля в развитието на шенгенското право е възложена на Правото на Европейския съюз.

В началото на второто десетилетие на XXI в. се очертава необходимостта от създаването на управителен орган, който да осигури оперативното управление на ШИС II, ВИС, „Евродак“ и на някои аспекти на комуникационната инфраструктура след изтичането на преходния период, през 2011 г., както и управлението на други широкомащабни информационни системи в областта на свободата, сигурността и правосъдието, при условие че бъдат приети отделни законодателни инструменти.

С оглед постигането на синергия става необходимо оперативното управление на тези широкомащабни информационни системи да се осъществява от един единствен орган, като по този начин се постигнат икономии от мащаба, създаде се критична маса и се осигури възможно най-висока степен на оползотворяване на капитала и на човешките ресурси.

В съвместните декларации, придружаващи законодателните инструменти за ШИС II и ВИС, Европейският парламент и Съветът приканват Комисията, след като извърши оценка на въздействието, да представи необходимите законодателни предложения, чрез които дългосрочното оперативно управление на централната ШИС II и на някои аспекти на комуникационната инфраструктура, както и на ВИС, да се възложи на една нова агенция.

Що се отнася до ШИС II, Европейската полицейска служба (Европол) и Европейското звено за съдебно сътрудничество (Евроюст), които притежават право на пряк достъп и директно търсене на данни, въведени в ШИС II, следва да имат статут на наблюдатели на заседанията на управителния съвет, когато се обсъжда въпрос, свързан с прилагането на Решение 2007/533/ПВР. И Европол, и Евроюст следва да могат да назначават представител в консултативната група за ШИС II, създадена съгласно настоящия регламент.

Що се отнася до ВИС, на Европол се предоставя статут на наблюдател на заседанията на управителния съвет, когато се обсъжда въпрос, свързан с прилагането на Решение 2008/633/ПВР на Съвета от 23 юни 2008 г. относно достъпа до Визовата информационна система (ВИС) за справки от оправомощени органи на държавите-членки и от Европол с цел предотвратяване, разкриване и разследване на терористични действия и други тежки престъпления.

Eu-LISA е Европейската агенция, отговаряща за оперативното управление на Eurodac, Шенгенската информационна система (ШИС) и Визовата информационна система (ВИС). Според законодателството на ЕС на Агенцията също така е поверено разработването и функционирането на Европейската система за влизане/излизане (EES), Европейската система за разрешаване на информация за пътуванията (ETIAS) и Европейската информационна система за съдимост за граждани на трети страни (ECRIS-TCN).

Освен развитието на отделните системи, eu-LISA има задачата да гарантира оперативната съвместимост на широкомащабните IT системи. Оперативната съвместимост и

нейните компоненти ще предоставят по-бързи и по-надеждни данни както на органите за управление на границите, така и на органите на реда, независимо дали те са на бюрото или на място. eu-LISA има също така право да гарантира, че прилага най-високите нива на информационна сигурност и защита на данните спрямо поверената му информация, като гарантира, че личната информация се третира справедливо, законосъобразно и правилно, в пълно съответствие със съответните принципи и законодателство за защита на данните в сила.

В допълнение към тези централни системи, разработени от ЕС, редица други информационни системи, свързани за управление на границите и/или правоприлагане са на разположение в ЕС, всеки от тях с конкретна институция, правен и политически контекст. Примери са базата данни за откраднати и изгубени пътни документи на Интерпол, аванс Информация за пътниците (информация за пътниците преди входящите полети до ЕС) и европейската Информационна система за съдимост (ECRIS).

Докато съществуващите информационни системи за граничен контрол и/или сътрудничество в областта на правоприлагането обхващат широк спектър от данни и функционалности, този сложен пейзаж включва някои недостатъци: различни системи за управление; информационни пропуски; разпокъсаност; ограничена оперативна съвместимост и възможно несъответствие между базите данни.

Една информационна пропаст, установена от Европейската комисия, се отнася до систематичното регистриране на движение за преминаване на външни граници на всички граждани на трети страни, които посещават Шенгенското пространство за кратко престой (максимум 90-дневен период за всеки период от 180 дни) и свързаното проследяване на времето, прекарано вътре областта. Понастоящем единственото средство, според което съответните органи трябва да изчислят продължителността на престоя на гражданин на трета държава в Шенгенското пространство и за да се провери потенциалното им престой, е подпечатаното от тях документ за пътуване с датите на влизане и излизане. Този метод се счита за бавен и податлив на грешки, тъй като печати за влизане/излизане могат да бъдат нечетливи или фалшиви.

Според Комисията тази информационна пропаст може да има отрицателно въздействие върху редица области, включително: качеството и бързината на граничния контрол, включващ граждани на трети страни; систематичното и надежден мониторинг на разрешения престой на граждани на трети страни в Шенгенското пространство; и възможността да идентифицира граждани на трети страни, които са унищожили официалната си документация след влизането им в Шенгенска зона. С оглед отстраняване на тези недостатъци Европейската комисия изтъкна преработено предложение за създаване на система за влизане/излизане (EES), нова централизирана информационна система, основана на биометрични данни, които биха били взаимосвързани с ВИС и насочени към гражданите на трети страни.

Прилагането на системите за подпомагане на вземането на решение биха допринесли за подобряване на информацията, както в елементарно протичащи процеси, така и в сложни системи и ситуации, свързани с адекватна оценка на обстановката.

За да бъде разбрана правилно сложността на ситуацията, е достатъчно да бъде направено кратко сравнение между интелектуалните възможности на компютъра и на човека. По много от показателите, като например изчислителната мощ, скорост на реакцията и

работоспособност, компютрите значително превъзхождат човека. Съществуват обаче няколко сфери, в които, макар и не съвсем безсилни, техните възможности са доста ограничени. Такива са например вземането на решения в неопределени ситуации и способността за анализ на събития. Затова при компютърната поддръжка на вземането на решения съществува разпределение на функциите между компютъра и човека – компютърът изпълнява спомагателна, поддържаща роля, а основната роля при вземането на решението принадлежи на човека.

В този контекст основен става въпросът: как с помощта на изкуствения интелект да осигурим най-добра и ефективна помощ и подкрепа на вземащия решение. При решаването на този проблем трябва да изхождаме от особеностите на човешкото мислене: по какъв начин да бъде представена информацията, за да бъде тя по-лесно възприемана, как ще се обработва тази информация по време на мисловния процес. Трябва да се отчита фактът, че според психолозите човек мисли повече чрез образи, използвайки асоциации. Актуална става задачата за визуализация на данните, т.е. представянето им във вид, удобен за възприемане от човека.

Дали дадена насока за развитие, тема или в нашия случай информационна система е стратегически въпрос за организацията, изисква да определим потенциалната му възможност да въздейства на цялостната насока за развитие на организацията. Неговото влияние трябва да не е ограничено в една област или функция и нивото му на въздействие да е значително. Т.е. стратегическите въпроси са свързани с основните цели и задачи на организацията.

В организациите от стопанския сектор стратегическите въпроси могат да променят ситуацията и те съответно да дадат – или загубят, – конкурентно предимство.

В публичния сектор стратегическите въпроси могат значително да се отразят на постигането на целите и задачите на организацията – предоставяне на по-добри и достъпни услуги на обществото.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Бахчеванов, Г., М. Манев, Р. Русева Операции в отговор на кризи, С. 2005.
- Башкатова, Ю. Управленчески решения М. 2003.
- Белов, Е.Б., Лось Р.В., Мещеряков Р.В., Шелупапов А.А. Основы информационной безопасности. Москва: Горячая линия - Телеком, 2006.
- Беляева, Ю. Методы принятия управленческих решений /в схемах и таблицах/, М. 2016.
- Богданов, Б. Теоретични основи на управлението при кризи, С. 2015.
- Геров, Г. Съвместни екипи за разследване В: Бюлетин на АМВР, Факултет „Полиция”, бр. 33, С. 2015.
- Гоцев, Г. Защита на сигурността и обществения ред, ВГЦ-Троян, 2016.
- Иванов, В., Интелигентна система за национална сигурност. Възможности, подходи, решения, изд. „БОРЯНА Груп”, печат: ПК „Д. Благоев” ООД, С., 2014.
- Марин, Н. Юрисдикция на Съда на Европейския съюз и пространството на свобода, сигурност и правосъдие, Благоевград, ЮЗУ “Неофит Рилски”, 2011.
- Савов, И. Един поглед върху същността на киберпрестъпленията. – В: Политика и сигурност, ВУСИ, 2017.

Allen, L. Advanced Penetration Testing for Highly-Secured Environments: The Ultimate Security Guide. Birmingham, UK: Packt Publishing, 2012.

Bassiouni, Ch. International Criminal Law: Sources, subjects and contents, Vol. 1, 2008.

Garside, A. "The political genesis and legal impact of proposals for the SIS II: what cost for data protection and security in the EU?", Sussex Migration Working Paper no. 30, March 2006.

Организационно-технически правила на автоматизирана дактилоскопна система „AFIS“, утвърдени със Заповед № 8121з - 583/08.06.2016 г. на министъра на вътрешните работи.

Организационно-технически правила на автоматизирана дактилоскопна система „ЕВРОДАК“.

Европейска конвенция за обмен на правна информация между държави, обн. ДВ бр. 43/1991 г.

Европейска програма за сигурност /2015 – 2020 г./